

BIBLISK FÖRKUNNELSE

Predikans historia

Genom nära tjugo sekler har det predikade ordet ljudit i Guds församling. Det märkliga är att just det talade ordet, den muntliga förkunnelsen, har intagit så stor plats och fått så avgörande betydelse.

Här kan endast ges en kort översikt över predikans historia — med spridda glimtar och i korta drag.

Bland de första kristna förekom olika slags predikan. Missionerande genom proklamation av Jesus, och i församlingen undervisande och förmanande jämte de spontana vittnesbörden och andemeddelelserna. Ibland var talen utformade som fria broderliga samtal. Missionspredikan var ofta en ordväxling. Men att uppfatta hela den urkristna förkunnelsen som ensidigt samtalspräglad, måste vara en missuppfattning. De i Apostlagärningarna återgivna talen visar något helt annat. Med tanke på alla de underliga predikoformer som har förekommit genom tiderna, vore det orimligt att förneka de klara evangeliska vittnesbörd som i Nya Testamentet går under benämningen predikan.

Nu kan man icke utan vidare sätta likhetstecken mellan apostlarnas förkunnelse och senare tiders församlingspredikan. Men redan i urkristendomen framstod en mängd evangelister och lärare, som inte kunde göra krav på någon apostolisk myndighet. Deras tal fick sin auktoritet från de Kristus-ord som var kända, och de stödde sig på "apostlarnas lära". Därtill byggde de på de gammaltestamentliga skrifterna.

Redan i den första församlingen förekommer alltså jämte den omedelbara andemeddelelsen förmaningstal och uppbyggelse som var knutna till uppläsning av Skriften.

Bland kyrkofäderna förekommer flera stora predikanter:

Den förste är den latinske kyrkoläraren *Tertullianus* (ca 160-220) som ursprungligen var talare och advokat. Han författade en mängd skrifter om olika ämnen, och som stilist var han grundläggande för kristen litteratur. Det är möjligt att hans traktater först frambars som tal, och i så fall kan man räkna *Tertullianus* som den förste store tema-predikanten. Som förkunnare var han en profet med våldsam eld och kraft.

Origenes (ca 185-251), fornkyrkans mest lärde och produktive författare och kyrkolärare, var en stor predikant. Någon folktalare blev han dock aldrig, han klagade över dåligt kyrkbesök och uppmärksam församling. Men han hade en stor predikoform som sedan har kallats *homilia*, men han är den förste som har efterlämnat predikningar av denna art.

Två saker kan sägas vara karakteristiska för hans tal. Han använde sig av en utläggande metod, så att hans predikan blev mer som en praktisk bibelkommentar än ett retoriskt tal. Därefter använde han sig av en utsträckt allegoriserings, hans allegoriska metod kom faktiskt att råda genom hela medeltidern.

Motsatsen till den utläggande predikan var den estetiske påverkade *logos*, som uppstod under inflytande av grekisk retorik. När den började göra sig gällande, väckte den starkt motstånd inom kyrkan. Man menade att det var främmande för den kristna förkunnelsens väsen att begagna sig av en talen som hörde hemma i den hedniska världen.

Emellertid vann den grekiska predikan stor framgång i fjärde och femte århundradena just genom att den uppfyllde tidens krav på en logisk och estetisk predikoform. Vid denna tid nådde predikan en retorisk höjdpunkt som aldrig tillförne, och ej heller senare. Även om bud och moral ibland kunde förekomma ofta, och litet av nåd och evangelium, utövade dock förkunnelsen ett mäktigt inflytande. Våldiga åhörarskaror kunde samlas. Predikanterna blandade och lyste med sin fria talen, behärskade och rörde massorna ungefär som de själva ville. Utan fruktan tillrättavisade de hög och låg. Detta var verkliga de stora talarnas tid. Med flammande lidelse hängav de sig åt sin gärning. De levde endast för detta enda, att predika.

En av tidens mest berömda predikanter var *Gregorius av Nazians* (ca 329-390), en av de ytre stora kappadocierna, biskop i Konstantinopel. Han var ivrig förkämpe för ortodoxien.

Mest känd av dem alla är dock *Johannes Chrysostomus* (347-407) med tillnamnet »guldmun» vilket han fick i Antiokia på grund av sina storslagna predikningar. I fem år var han biskop i Konstantinopel. Han var älskad av de fattiga, men hovet hatade honom för hans ivriga predikningar, och kejsarinnan medverkade till att han blev avsatt och förvisad. Han var en utpräglad bibelpredikant, hans utförande var strålande, men han var inte så noga med disposition. Än talade han homiletiskt, än tematiskt som i de s.k. *logos*.

Den grekiska predikans guldålder var kort. Efter en hastig uppblomstring föll den fullständigt ihop och sjönk ner till den mest tragiska lägsprosa, den närmast upphörde att existera.

Västerlandets kyrka upplevde aldrig denna predikans storhetstid, liksom den grekiska. Predikanterna här nöjde sig under lång tid med att efterlikna

och kopiera de vältalande orientalerna. Detta gäller också en så pass betydande predikant som *Ambrosius* (ca 340-397).

Egentligen framstår härifrån endast ett stort namn från denna tid: *Augustinus* (354-430). Även om han kom att få sin största betydelse som teolog och skribent, så är det likväl tydligt att han själv betraktade förkunnelsen som det centrala i sin gärning. Liksom sin samtida *Chrysostomus* var han en stark bibelförkunnare, men han behärskade inte denna strålande vältalighet, han vinnlade sig icke därom. Att bana väg för Guds ord med glänsande människoord ansåg han vara synd. Annars var hans förkunnelse förömässig men även praktisk. Anmärkningsvärt är att denne förstärskämpe hade stort behov av allegoriserings.

Augustinus är den förste som utförligt behandlar predikningens teori, även om flera andra tidigare hade givit värdefulla råd och anvisningar. Den fjärde boken i »*De doctrina christiana*» är en homiletik som han fullbordade få år före sin död. Han talar här om att finna sitt ämne i Skriften, som är predikans grund och innehåll. Sedan kommer han in på predikans form, går över till att tala om dess mål och stil. Han inför regler från den klassiska vältalighetsläran. Slutligen betonar han nödvändigheten av överensstämmelse mellan predikantens liv och lära, och talar om bönen betydelse som förberedelse.

Även om Augustinus och de grekiska predikanterna utövade stort inflytande på eftervärlden, kunde de icke helt förhindra att predikan förföll. Utvecklingen gick allt mer i skolastisk riktning.

Predikan förlorade sin omedelbara anknytning till Bibeln och hämtade sitt innehåll från dogmatiken. Dessutom infördes den romerska mässan, och på grund av mässoffrets dominerande plats i gudstjänsten kom predikan i bakgrunden. Men även i denna mörka tid fanns det många klara ljus.

För översiktens skull kan den medeltida predikan indelas i fyra huvudkategorier:

1. *Skolastikens konstpredikan*. Skolastiken var den rådande filosofiska riktningen i medeltidern och fram till renässans- och reformationstiden. Dess predikolära byggde på grekiska vältalighetsregler. Särskilt Aristoteles kom att få stort inflytande. Intresset kretsade i hög grad om formen. Den skolastiska predikan var strängt disponerad — antingen homiletisk eller tematisk. Emedan den märkligt nog var ganska kortfattad, kunde ofta hela

predikan bestå av ett konstfärdigt utarbetat schema.

En stor predikant i denna riktning var den berömda *Anselm av Canterbury* (1033-1109). Han verkade i Frankrike och blev senare ärkebiskop av Canterbury. Som teolog kom han att få stor betydelse. Man har sagt att han kan betraktas mer som en sällsynt fin predikant än som typiskt skolastisk.

Typiskt schematisk och torr var emellertid *Thomas av Aquino* (1225-1274), den romersk-katolska kyrkans främste teolog under medeltiden.

2. *Mystikernas predikan*. Som en reaktion mot skolastikens väsen framstod mystiken. Redan i tidig medeltid kan vi påträffa den.

En väldig predikant var *Bernhard av Clairvaux* (1090-1153). Redan under sin levnad blev han allmänt erkänd som profet och helgon. Han var på samma gång fantasifull och realistisk, starkt allegorisk och ytterst praktisk och konkret. Han besatt en ovanligt skildrande förmåga och var dessutom den ideelle själasörjaren. Som en äkta representant för mystikens skildrar han hänryckningen i Gud, när »själen är fylld av Gud, liksom luften genomträngs av solens glans, liksom järnet glödgas av elden». Hans kärlek till allegorien framkommer bl.a. av hans inte mindre än 86 predikningar över Höga Visans 119 verser. Men om han aldrig så mycket förlorade sig i allegori, så var han likväl den målmedvetne folktalaren, som beflitade sig om att röra massorna. Han praktiserade till och med den »moderna» seden med handuppräkning i sina möten.

Bland mystikerna räknas också dominikanern *Johann Tauler* (ca 1300-1361), kallad medeltidens störste uppbyggelsepredikant. I unga år blev han djupt gripen av mystiken, och han var tidigt en mycket ansedd predikant. Sitt stora genombrott upplevde han dock vid femtio års ålder. En okänd lekman avslöjade för Tauler hans verkliga jag: han var en farisä, som sökte sin egen ära, och han försökte verka för Gud utan någon sann och djup gudsupplevelse i sitt eget liv. Efter detta drog Tauler sig tillbaka i stillhet i två år. När han efter att ha gått igenom en djup andlig kris åter stod på talarstolen, kunde han inte säga någonting på grund av grå. Folket, särskilt hans klosterbröder, hänade honom. Men nästa gång han framträdde offentligt, hade hans tal en våldsam verkan.

Tauler blev sin tids profet. Våldiga folkmassor samlades för att höra

honom. Folk satt som bedövade efter mötena, några föll till jorden som döda, alldeles överväldigade av det intryck som hans predikan gjorde på dem.

Han var också en fångslande predikant med orginella och slående bilder: Kristus drar själarna till sig som magneten drar till sig järnet. Frestelser är som jakthundar på jakt efter sitt byte. Hans predikan var enkel och åskådlig. Den var väl disponerad, och han appellerade starkt till åhörarnas vilja. Han var knappast någon stark nådesförkunnare, utan allvarlig och modig, och han ägde en egen innerlighetens gåva. Det hela sammanhänger med hans anknytning till mystiken. Hela hans budskap kan sammanfattas i att dö bort från sig själv och bli ett med Gud. Det kärll som skall fyllas, måste först bli tomt på det gamla innehållet. Det träd som skall bli eld, kan inte längre fortsätta att vara ett träd.

Tauler var ingen ensidig mystiker. Hos honom går den inre betraktningens hand i hand med det praktiska. Därför nådde han hela folket. Mystikernas predikan kunde annars vara mycket exklusiv. Kristus förkunnade han med stor värme, dock så att det passade för människor med djupare religiöst sinne och gärna även för de mer intellektuellt och andligt framskridna.

3. *Den folkliga munkpredikan.* Denna predikoform skiljer sig starkt från både skolastikens torra schemapredikningar och mystikens exklusiva andlighet.

Med bred folklighet och åskådning frambar predikomuntar och tiggarmunkar sitt budskap. De talade ofta rakt på sak. Visserligen utartade sig denna form efter hand. Omedelbarhet och kvickhet blev ofta till simpelhet och vitsmakeri, men likväl kan sägas att vandringsmunkarna satte sin prägel på medeltidens religiösa liv.

I särklass står *Franciscus av Assisi* (1182-1226), högmedelålderns store hjälte. Efter ett muntert ungdomsliv blev han under en sjukdomsperiod plötsligt omvänd och hängav sig åt en något svärmisk askes. Dock var han större som personlighet än som predikant, men var han än drog fram skapade han stor rörelse. Medlemmar i franciskanerorden, som han stiftade, drog ända till Kina och Japan för att förkunna evangelium.

Franciskanermunken *Berthold av Regensburg* (död 1272) är den mest kände predikanten av Franciscus' efterföljare. Det sägs att han samlade upp till två hundra tusen åhörare, men detta får väl anses vara överdrivet. Dock säger det något om den stora tillströmningen till hans fliruftsmöten. Rike och fattiga omvände sig i skaror. Hans texter var korta och parollbetonade, hans predikningar folkliga och färgstarka. Ofta framställde han sig i dialogform och kunde uppföra hela dramaer för församlingen.

4. *Reformpredikan.* Reformtidens predikan, i slutet av medeltiden, hade sina rötter och anor långt tillbaka i tiden. Gang på gang framstod predikanter som skapade stora andliga

rörelser. Vi kan här endast tänka på paulikianerna och bogomilerna i öster och valdeserna i väster. Bland medeltidens »kättare» återfinns några av Herrens äldste vittnen. Många av dem fick offra sina liv, och de rörelser som de skapade, drucknade ofta i blod under inkquisitionens mörka århundrade.

En uttröttlig förkunnare var *Peter Valdes* (död 1218), som var valdesernas ledande gestalt. Ursprungligen var han en rik köpman i Lyon, men han gav bort hela sin förmögenhet för att praktisera det bibliska fattigdomsidealet. Jämte sina vandringspredikanter talade han mot kyrkans världslighet och pompa, och han manade folket till botgörelse. Han besökte till och med påven för att söka påverka denne. Valdes reste genom stora delar av Europa. Han dog under ett besök i Böhmen.

Den som betydde mest bland reformationens föregångsmän, var den engelske teologen och bibelöversättaren *John Wycliff* (1320-1384). Han förkunnade öppet att Bibeln skulle vara rättesnöre för liv och lära, och han predikade oförväget emot kyrkans världsliga makt och egendomsbegär. Han sände ut sina vandringspredikanter »lollarderna», som förkunnade Guds ord.

Jan (Johan) Hus (1369-1415), böhmisk reformator, var starkt påverkad av Wycliffs skrifter och hämtade många av sina predikningar därifrån. Likväl ägde han en märklig förmåga att tala aktuellt och levande.

Många flera exempel kunde nämnas på kyrkliga botpredikanter som förberedde reformationen. De vände sig inte bara mot folkets syndar utan även mot kyrkans svek och villfarelse. I Norden framstod *Birgitta* (1303-1373) och i själva Italien *Savonarola* (1452-1498) – den förstnämnda kanoniserades som helgon och den senare brändes som kättare, men båda två hade predikat samma omvändelsens budskap till den avfälliga kyrkan.

En ny tid bröt fram för predikan genom reformationen. Predikohistoriskt sett kan man säga att reformationen består av förnyelse och återupplivande av den levande förkunnelsen.

Genom århundraden hade predikan trängts tillbaka och berövats sin centrala plats i gudstjänsten. Därtill var predikan skadad i sig själv. Det förekom så mycket som var felaktigt, ja, direkt okristligt, t.ex. helgonförkunnelse och den skändliga avlatspredikan.

Om kyrkan skulle kunna uppleva en förnyelse, måste det ske genom återupprättande av förkunnelsen, en predikans förnyelse. Luthers stora förtjänst är att han såg detta klart. Här bottnade kyrkans nöd, här skulle återupprättelsen ske. Här ligger reformationens livsnerv.

Martin Luther (1483-1546) var reformationstidens store predikant. Först och främst var han reformator och kyrkofader, men han var också en förkunnare av Guds nåd. Utan att idealisera hans predikningar eller ställa upp dem som ofelbara mönsterpredikningar, får man likväl säga att han som

predikant kan räknas bland kyrkohistoriens främsta namn.

Hans homiletiska princip kan sammanfattas i två frågor: »Vad säger texten?» och »Vilken uppbyggelse kan hämtas därur?». Även om hans predikomaner var enkelt och analytiskt, har det dock varit svårt att bestämma hans predikan som strängt homiletisk. Han har faktiskt fått en särställning i predikohistorien, och hans metod har rent formellt kallats den *heroiska*. Man kan väl också säga att det är någonting fritt och hjältemodigt över hans förkunnelse.

Naturligtvis var det i första hand innehållet som gjorde Luthers predikan till något enastående. Utan att vara teoretisk eller docerande samlade den i sig hela reformationens budskap. Den var praktisk och livsnär, förstälilig och själsörjande, central utan att vara trångsynt. Men först och främst var den evangelisk. Hans nitälskande bibelförkunnelse samlade sig kring de stora kristna sanningarna, som åter hade kommit fram i ljuset.

Reformatorns nära medarbetare var *Philipp Melanchthon* (1497-1550), som nog var större som predikolärare än som predikant. Han utarbetade flera skrifter om predikokonsten, vilka fick stor betydelse, och han blev banbrytare för den tematiska predikan inom den lutherska kyrkan.

Inom reformationens andra huvudriktning fanns det också framstående predikanter. Den schweitziske reformatorn *Huldreich (Ulrich) Zwingli* (1484-1531) var på många sätt påverkad av Luther. Som predikant var nog de två besläktade, men Zwingli hade inte Luthers ordrikedom och fulländning.

Johan Calvin (Jean Cauvin), 1509-1564) är egentligen den reformerta kyrkans grundare. Genom sina skrifter, sin korrespondens och sina framstående lärjungar utövade han ett omätligt inflytande. Han var en stor teolog med djup och fin tankegång. Som predikant var han utpräglad homiletisk, han utlade gärna vers för vers i sin text, lärde och förmanade med etiskt allvar. Han var utbildad jurist och hans kyliga predikoform gjorde honom aldrig till någon folkpredikant. Ibland kunde hans omänskliga stränghet komma fram också i hans predikningar, och folket fruktade honom kanske mer än de älskade honom.

En nobel man och skicklig förkunnare var den lärde professorn och döparpredikanten *Balthasar Hubmaier* (1485-1528). I Zürich byggde han på kort tid upp en församling med 800 medlemmar. När han för att rädda sitt liv måste fly från landet, upptog han verksamhet i Mähren, där han ganska snart hade en församling med 15000 medlemmar. Emellertid blev han arresterad, och efter en fångelseid med ohyggliga smärtor blev han bränd i Wien.

Mot slutet av reformationstiden framstod en homiletiker av första rang, *Andreas Gerhard Hyperius* (död 1564), reformert teolog i Marburg. Han får betraktas som den vetenskapliga homiletikens grundare. I sina

skrifter hävdar han homiletikens självständighet gentemot retoriken och vill ge den en biblisk och praktisk karaktär.

För övrigt kan från den reformerta kyrkan nämnas *John Kno*l (1505-1572), Skottlands reformator. Han var hårdför liksom de andra reformatorerna, men han hade också stor omsorg om sitt folk. Känt är hans bönerop: »Giv mig Skottland, annars dör jag!» Genom sina glödande predikningar uppmuntrade han protestanterna till öppet uppror, och obeckligt tillrättvisade han »den katolska avgudadyrkan».

Inom den lutherska kyrkan har predikan genomgått skiftande epoker.

Efter reformationen dominerade först *den ortodoxa predikan*, som kännetecknas av att det dogmatiska och polemiska tar överhand. Predikan var också mycket schematisk – och otroligt konstlad.

Från början av 17. århundradet övergick homiletiken till att bli en ren metodlära, och den gick allt längre i spetsfundighet och tillgjordhet. Man kunde visa på hur många olika sätt det var möjligt att predika över en text, och det finns exempel på att man räknade med upp till hundra olika. Perikoptvänet förde väl till att man försökte få ut desto mer av sin enda textrad.

En stor predikant vid den tiden var den tyske prästen *Johann Arndt* (1555-1621). Genom sina böcker om den sanna kristendomen kom han att få en betydelse för den lutherska kyrkan som knappast kan övervärderas. I sina predikningar gav han rum för det personliga tros livet. Han var en ivrig lutheran samtidigt som han hade stark anknytning till medeltida mystik.

Pietismens predikan står inte egentligen i opposition till ortodoxien, men den är lika rättroende. Pietismen försökte dock att blåsa liv i den döda, torra ortodoxa förkunnelsen. Den reagerade också mot det konstlade och onaturliga, och krävde en enkel, biblisk förkunnelse till de troendes uppbyggelse. Medan det tidigare hade varit texten eller temat som betydde mest, hade nu användningen blivit det viktigaste.

Pietismens fader, den tyske prästen *Philipp Jakob Spener* (1635-1705) var märkligt nog en utpräglad läropredikant. Han samlade likväl många människor. Hans fromma liv och starka personlighet gav tyngd åt hans ord.

Hans medarbetare *August Hermann Francke* (1633-1727) var mer eldig som predikant. Han predikade homiletiskt, men enkelt och praktiskt. Hans princip var för övrigt att varje predikan skulle vara sådan, att om en åhörare bara hörde denna enda predikan, så skulle han därav veta vägen till salighet.

Inom den wuttembergska pietismen blev också *Johann Albrecht Bengel* (1687-1752) väl mottagen med sin bibel-dogmatiska förkunnelse.

Uppfostrad i pietistisk anda och starkt påverkad av Francke var greve *Nicolaus Ludwig Zinzendorf*

(1700-1760), den herrnhutiska brödräfsamlingens grundare. Han kom att få stor betydelse för evangelisation och mission. Sin förkunnelse sammanfattade han i två punkter: Jesus som Guds blödande lamm, och själens brudförhållande till Frälsaren.

Omkring 1750 började filosofien påverka predikan, och under 1800-talets senare hälft dominerade »upplysningstidens» och »rationalismens moralpredikan».

Det goda man kan säga om denna predikan är att den var med om att utrota en del fördomar och befria folk från det andliga tryck som dessa fördomar förorsakade. Men denna predikan kunde inte frälsa från synden.

Bibeln försköts från förkunnelsen. I stället för bibelutläggning lade man in i texten tidens rådande tankar. Det var »förståndets» som skulle dyrkas och det nyttiga som skulle förkunnas. Resultatet kunde bli de märkligaste företeelser som någonsin inträffat i predikohistorien: Utifrån Matt.2:13 kunde man tala om faran av långa resor, och utifrån Matt.8:23 om sömnens välsignelser. Och det fanns riktiga »potatispräster», som predikade om potatisodlingens betydelse utifrån ordet: »Människan lever icke allenast av bröd!» Hur förfallen och avfallig denna predikan var, framkommer av att rent hedniska tankar inblandades.

Inom den lutherska kyrkan kom omslaget vid sekelskiftet. Denna nya tid hade redan varslats av *Claus Harms* (1778-1855). Han var en orginell och levande förkunnare, samtidigt som han var biblisk och folklig. Detsamma kan sägas om den ivrige väckelsepredikanten *Johannes Gossner* (1773-1858), mest känd för sin berömda bok »Skattkistan». En annan väckelsepredikant var *Ludwig Hofacker* (död 1828).

Den tidens stora namn var nog likväl *Friedrich Schleiermacher* (1768-1834). Han kom att utöva avgörande inflytande på den teologiska utvecklingen, och likaså på själva predikoläran. Som predikant vann han gehör hos mer förfinade åhörare, men han saknade den folklighet som appellerade till de stora skarorna. Typiskt är att hans egen hustru ofta hellre valde att höra Gossner. Men Schleiermachers betydelse när det gällde att bryta upplysningstidens andefattiga »förstånds»predikan kan knappast betvivlas.

Vid denna tid inträffade betydelsefulla händelser på andra platser i världen.

Inom den katolska kyrkan uppstod efter reformationen starka fromhetsrörelser med viss bakgrund i medeltida mystik. Här stöter vi på namn som *Madame Guyon* (1648-1717) och *Francois Fenelon* (1651-1715).

Inom den reformerta kyrkan i engelsktalande länder började de stora väckelserna. Här existerade redan stora andliga rörelser i England och Skottland, och man kan nämna sådana män som *George Fox* (1624-1691), kväkarnas stiftare, och baptistpredikanten *John Bunyan* (1628-1688), mest känd som författare till »Kristens resa».

Men den första av de egentliga väckelsepredikanterna var den amerikanske prästen och teologen *Johathan Edwards* (1703-1758). Med kolossal verkan målade han Guds vredes dom för sina åhörare, och följden av hans mäktiga botspredikan uteblev inte. Hösten 1734 utbröt en väckelse som spred sig över hela det nya England. Egendomlig för hans förkunnelse var den s.k. »edwardianska paradoxen»: Samtidigt som han bestämt framhöll den kalvinistiska utkorelseläran, förkunnade han också med stor kraft nödvändigheten av att »tränga sig in i Guds rike».

Vid ungefär samma tid, hösten 1738, utbröt den metodistiska väckelsen i England. Den är främst knuten till ett namn: *John Wesley* (1703-1791). Han var rörelsens starke och självskrivne ledare. Vid hans sida stod under den första tiden den man som blev 1700-talets störste väckelsepredikant, *George Whitefield* (1714-1770).

Det andliga tillståndet i England var dåligt när dessa män började sin verksamhet, men på kort tid skapade de genom sin brinnande förkunnelse »väckelsen som räddade England både religiöst och socialt».

Wesley var en stor personlighet. Hans förkunnelse var lugn och behärskad, oftast förståndsmässig. Men han predikade med en andens kraft och överbevisning som gjorde honom nästan oemotståndlig. Människorna blev så gripna och överväldigade att de kunde falla ned som döda, några till och med förlorade medvetandet.

Dessa fenomen följde också Whitefields verksamhet. Han var annars mycket olik sin stridskamrat. Han var utpräglat känslöbetnad och ägde en vältalighet som fick de mest förhårdade gruvarbetare att lyssna till allt vad han sade under andlös spänning, medan tårarna gjorde vita ränder i de svarta ansiktena. Han hade en ojämförligt vacker och stark röst, och ibland kunde han samlas åhörarskaror på femtio tusen personer. I likhet med andra stora väckelsepredikanter återupprepade han samma predikningar, och han hade övat in dem så att till och med tonfallet blev detsamma från gång till gång.

Metodisterna hade en klar framställning av rättfärdiggörelse genom tro och en stark förkunnelse av ett heligt liv.

I Amerika framstod senare den nitiske väckelsepredikanten *Charles G. Finney* (1792-1875). Före sin omvändelse var han advokat. Hans predikan var klar och rättfram. Han kunde mycket väl sätta känslorna i rörelse, men samtidigt var hans tal så innehållsmässigt starkt, att det gjorde djupt intryck i alla samhällskretsar. Det var han, som började med eftermötet och införde »botsbanken».

Finney bröt med den kalvinistiska utkorelseläran och förkunnade människans fria vilja. Han var en oerhört stark och suggestiv personlighet, och han besatt en nära nog övernaturlig makt över människornas sinnen. Man räknar med att tiotusenden omvände sig under hans talarstol.

En predikant, som står i särställning, är baptistpredikanten *Charles Haddon Spurgeon* (1834-1892), »the prince of preachers». Hans församling i London räknade till 5000 medlemmar, och hans predikningar trycktes varje vecka och spriddes över hela den civiliserade världen. Egentligen var han lekmannapredikant, men efterhand hade han inhämtat stor teologisk insikt. Hans förkunnelse var starkt biblisk och evangelisk. Som folklig och åskådlig talare är han överträffad. Genom sin punktmetod och illustrationskonst har han blivit läromästare för praktiskt taget all lekmannaförkunnelse i de protestantiska länderna, och han har också utövat stort inflytande på den kyrkliga predikan.

Nämnas bör också Frälsningsarméns grundläggare *William Booth* (1829-1912) och hans hustru *Catharina*, som båda var stora predikanter.

En väckelsepredikant av nyare slag var den amerikanske lekmannapredikanten *Dwight L. Moody* (1837-1899). Här hade fruktan trängts tillbaka av en mildare ton. Hans tal var varma och inträngande samtidigt som han var mycket praktisk. Moody stod i centrum för en mäktig väckelse, och det har sagts att »han lade sin ena hand på Amerika och den andra på England och lyfte dem båda närmare Gud».

Från Moody och fram till vår tid har vi haft en rad stora väckelsepredikanter: I Tyskland Schrench och Keller, i England zigenarpredikanten »Gipsy» Smith, i Amerika den stränge och radikale R.A. Torrye, den färgstarke Billy Sunday och våra dagars Billy Graham.

Även i Norden och bland vårt eget folk har vi genom tiderna haft många betydande predikanter, både präster och lekmän. Av plattshänsyn är det emellertid inte möjligt att någorlunda rättfärdigt kunna behandla det ämnet.

Denna korta översikt över predikans historia är endast sporadiska utdrag. Men den visar att predikokonsten har haft sina mästare. Och varje predikant, envar som vill tillägna sig denna ädla och heliga konst, borde så långt som möjligt gå i lära hos dessa som lyckades bäst i sin kallelse och sin uppgift.

Predikans uppgift

Läran om predikokonsten kallas med ett främmande ord »homiletik». Det är en härledning av grek. *homilla*, som egentligen betyder: gemenskap, umgänge, därmäst: samtal genom fritt och otvunget umgänge, jfr Apg.20:11, med motsvarande verb, *homilein*, vara tillsammans, umgå, därav: samtala, tala med.

Medan *homilein* står för den förtroliga samtalsformen i en trängre krets eller med en enskild, jfr Apg.24:26, används verbet *diagésthai* mer om det offentliga samtalet, som var en utbredd predikoform i evangeliets första tid, inte minst i missionsförkunnelsen, Apg.17:17; 18:4,19; 19:8,9. *Diagésthai* kan utom »samtala» även ha betydelsen »hålla föredrag», »tala».

Ett tredje verb i denna förbindelse är *euangeltzesthai*, förkunna evange-

lium. Ordet förekommer 54 gånger i N.T. I profangrekiskan betyder det att frambara glädjebudskap, t.ex. budskap om en konungs seger, under rättelse till en fader om att han har fått en son, eller liknande. Även i N.T. är grundbetydelsen densamma: förkunna glädjens budskap. Här får ordet naturligtvis sin särskilda betydelse av sammanhanget. Att förkunna evangelium innebär att förkunna det mäktiga budskapet om frälsningen i Jesus Kristus och att frälsningens tid är inne. Den långa väntanstiden är slut, och den levande Guden har gripit in i världsloppet, han har sänt sin Son. Och i Jesu kommando, liv, död och uppståndelse har han lagt grunden till det glada frälsningsbudskap som nu förkunnas.

Ett fjärde uttryck, som ofta används, är verbet *martyrein*. Det förekommer 77 gånger i N.T. Mest brukas det i Johannes' skrifter. Ordet har anknytning till vårt »martyr», som egentligen betyder vittne. *Martyrein* har grundbetydelsen att erinra sig, att besinna sig vad man har varit med om. Särskilt användes ordet i det juridiska språket. Därför har det kommit att få betydelsen: vittna, meddela och bekräfta vad man har sett. I N.T. betyder det att vittna om evangeliets sanning. »Ty livet uppenbarades och vi hava sett det; och vi vittna därom och förkunna för eder livet, det eviga, som var hos Fadern och uppenbarades för oss», 1.Joh.1:2. Den kristna förkunnelsen är vittnesbörd, förkunnaren är ett vittne som står i personligt förhållande till sitt budskap, han har själv erfarenhet av evangeliets frälsningsinnehåll och därför plikt att vittna därom.

Ett femte uttryck för kristen förkunnelse är ordet *didaskhein*, som förekommer 95 gånger i N.T. Ordet betyder: undervisa. Det används både om Jesu och hans apostlars verksamhet, Luk.4:15; Mark.6:30. De som har kommit till tro på Jesus Kristus, skall föras vidare. Ordet *katechein* betyder också undervisa och användes om de nyomvändas undervisning.

Ett av de viktigaste verben i samband med kristen förkunnelse är *kéryssein*, som betyder: att vara härold; offentligt kungöra; förkunna. Motsvarande substantiv är *kérygma*, budskap, offentlig kungörelse. De båda orden kommer av substantivet *keryx*, härold. Härolder var kungliga tjänare, som förkunnade konungens ankomst och för övrigt högtidligen tillkännagav hans vilja och befallning.

1. Predikan som proklamation.

Kéryssein förekommer 76 gånger i N.T., och det används både om Jesu förkunnelse och om apostlarnas predikan. Här innebär ordet Guds rikes högtidliga proklamation, det rike som hade utlovats sedan forna tider var nu nära. Häroldropet möter oss redan i Johannes döparens förkunnelse: »Gören bättring, ty himmelriket är nära». Jesus själv proklamerar Guds herravälde och gudsriket under bilden av det gammaltestamentliga jubelåret, Luk.4:18-19. Och som härolder framför konungens vagn löper Herrens apostlar och förkunnar hans makt, seger och ankomst.

Två sidor av häroldens gärning har i N.T. särskilt framhållits: Först att häroldens uppgift är att noggrant återge konungens budskap utan att lägga något därtill eller utelämnas något. Därefter att häroldens förkunnelse uppfyller vad den lover. När basunen förkunnade jubelåret, så inbröt jubelåret. På samma sätt innehåller Jesu ord och apostlarnas ord gudsrikets krafter. Ordet keryssein uttrycker alltså den missionerande, erövrande sidan av det kristna budskapet. Det gäller här en högtidlig proklamation för hela världen om gudsrikets verklighet. Samtidigt förkunnas vad som är förutsättningen för människans delaktighet i riket: bättring, omvändelse. I själva proklamationen finns den kraft som möjliggör för människor att gå över från mörkrets valde till Guds rike.

Bakom förkunnelsen står en bestämd handling. Gud har handlat. Gud står i färd med att låta himmelriket komma, Gud har sänt sin Son till jorden. Förkunnelsen har ett avgörande ord till en ny situation som Gud skapar. Gud har gripit in!

Det är lärorikt att jämföra den nytestamentliga förkunnelsen med stoikernas. Även stoikerna »förkunnade». De var också härolder. Men bakgrunden till deras förkunnelse var inte en bestämd handling, de visste inte av någon handling av Gud som skapade en ny situation. Apostlarna kommer med meddelande om vad Gud har gjort — och vad han skall göra. Stoikerna vänder sig till människorna och talar om vad de själva måste göra. De nytestamentliga vittnena talar om Guds vredesdom och hans nåd i Kristus. Stoikerna talar om moraliska plikter och uppgifter. Apostlarna förkunnar syndernas förlåtelse i kraft av Jesu frälsningsverk. Stoikerna förkunnar om den gudomliga gnista i människorna, som skall utvecklas till fullt liv. Apostlarna förkunnar att Gud har blivit människa. Stoikerna förkunnar att människorna skall gudomliggöras.

Den kristna förkunnelsen har först och främst följande att säga: Gud har handlat! Gud har talat! Det har skett, Gud har skapat en ny situation!

Emedan förkunnelsen är förankrad i bestämda handlingar som Gud har utfört i historien, kan förkunnelsens budskap inte förändras. Härolden står ju inte och talar om någonting som han har tänkt, så att han kanske en annan dag kunde komma till ett annat resultat. Ej heller talar han om åhörarnas religiösa tankar och känslor, som i morgon kan ta en annan riktning. Nej, han kommer med budskap om vad som har hänt, om faktiska begivenheter som har ägt rum; Gud har gjort detta, och Gud har själv bett honom gå och omtala det. Så kan det inte förändras — eller kan man ändra på historiska händelser som redan har ägt rum? Det skulle vara att ljuga om Gud, det skulle vara att tala om någonting annat än det faktiska, 1.Kor.15:11, jfr v.15. Härolden talar om en Guds-akt, Gud har vunnit en avgörande seger, och detta talar evangelium om. Ordet evangelium har

ursprungligen en klang av »segerbudskap», budskap om seger i krig. Då kan det inte förändras, och Paulus uttalar en högtidlig förbannelse över var och en som tänker på något sådant, Gal.1:9.

2. Predikan som påminnelse.

I anknytning härtill vill vi peka på de egendomliga uttrycken i N.T. om att förkunnaren skall »påminna» sina åhörare (läsare) om vad de tidigare har hört. Predikan är »påminnelse», helig återupprepning.

I Rom.15:14 ff. heter det: »Jag är väl redan nu viss om att I, mina bröder, av eder själva ären fulla av godhet, uppfylla med all kunskap, i stånd jämväl att förmana varandra. Dock har jag, på ett delvis något dristigt sätt, skrivit till eder med ytterligare påminnelser...» Och aposteln säger i 2.Pet.1:3-4 att »det som leder till liv och gudsfruktan har hans gudomliga makt skänkt oss... Genom dem har han också skänkt oss sina dyrbara och mycket stora löften, för att I skolen, i kraft av dem, bliva delaktiga av gudomlig natur...» I v.12 fortsätter han: »Därför kommer jag alltid att påminna eder om detta, fastän I visserligen redan kännen det och ären befästa i den sanning som har kommit till eder.» På liknande sätt 2.Pet.3:1: »... jag skriver till eder, mina älskade; och i båda har jag genom mina påminnelser velat uppväcka edert rena sinne, så att I kommen ihåg vad som har blivit förutsagt av de heliga profeterna...» Johannes skriver i sitt första brev: »I åter haven mottagit smörjelse från den Helige, och I haven alla kunskap. Jag har skrivit till eder, icke därför att I icke kännen sanningen, utan därför att I kännen den...», 2:20. Och slutligen tar vi med Jud.v.5: »Men fastän I redan en gång haven fått kunskap om alltsammans, vill jag påminna eder därom...» — Man kunde också peka på Efesierbrevet och Kolosserbrevet, som både är präglade av just denna tankegång: Ni vet det — men jag påminner om det.

Vad ligger bakom dessa uttryck? För det första att läsarna (åhörarna) inte är främmande för evangelium och dess hemligheter. De har hört det förut. De behöver inte någon härold som förkunnar det för första gången. Men för det andra — och det betyder ännu mer — säger dessa uttryck oss att läsarna (åhörarna) har tagits in i den gudsgemenskap som evangelii häroldsdropp bringar budskap om. Härolden kom och ropade: Det största har skett — Gud har i Kristus försonat världen med sig själv. Och nu vänder aposteln sig till några som han vet har kommit till tro på detta budskap. De har inte bara hört det förut, utan fastner: den frälsning som evangeliet förkunnade, den äger de nu i tron. Den helige Ande har tagit boning i deras hjärtan, Gal.4:6.

Predikan berör inte bara dem som kallas till omvändelse och bättring. Den vänder sig inte bara till dem som hör ett — för dem främmande — budskap om att Gud har sänt sin Son i världen. Så är det i pionjärmissionärens förkunnelse. Men församlingspredikan

har också att göra med folk som *har* kommit till Jesus, Joh.6:27, som *har* tagit emot Jesu ord, Joh.17:8, som är födda på nytt! Under normala församlingsförhållanden skulle dessa utgöra kärnan i församlingen.

Predikan har som »kerygma» den stora förutsättningen att Gud har handlat, Gud har sänt sin Son. Nu kan vi fortsätta och säga: Predikan är också »påminnelse», och bakom denna »påminnelse» står också en bestämd förutsättning: Det har skett något med åhörarna, eller med några av dem. De har blivit födda på nytt. De har umgängelse med Herren, Ps.25:14. De hör ordet med andra förutsättningar än de icke omvända. För var talet om korset en dårskap och en stötesten för dem. Nu har de lärt känna evangelium och vet att det är en Guds kraft, 1.Kor.1:18,23 ff. För var Guds bud något främmande, en börda och en plåga. Nu har det gjort dem lydiga av hjärtat, Rom.6:17.

Den troende »vet» det, men han måste »påminnas» därom. Det vill säga: Han lever alltför genom det ord, genom vilket han kom till tro. Att han »vet allt», betyder inte att han egentligen kunde klara sig utan Ordet. Tvärtom, det betyder att när han nu har fått livet i Guds Son, så är han på allvar hänvisad till Ordet. Han har hört evangelium och tror det. Nu skall han bli frälst genom det, så fram han håller fast vid detta ord, 1.Kor.15:1-2. Så måste han ständigt höra det på nytt, han lever av varje ord som utgår av Guds mun. Hela Guds rådslut, alla frälsningens hemligheter måste han få framlagda för sig — och han önskar intet hellre än detta.

Denna påminnelse är nämligen inte bara någonting som berör hans minne. Att tänka på (= komma ihåg) Jesus Kristus, 2.Tim.2:8, betyder inte bara att bilda sig en erinrande uppfattning om honom. Nej, det betyder att minnas honom så att Jesus Kristus får bestämma hela ens tro, liv ochandel. Det ord som »minns» skall inte bara förhindra att vi i vanlig mening »glömmas» evangelium. Det är mycket mer så att påminnelsens ord är väckande och skapande, 2.Pet.3:1. Guds ord visade sig som ett skapande ord, när vi kom till tro, 1.Pet.1:23. Och det visar sin skapande kraft på oss så länge vi är i denna världen.

Den troendes gemenskap med Gud förmedlas genom hans ord. »Om någon älskar mig, så håller han mitt ord; och min Fader skall älska honom, och vi skola komma till honom och taga vår boning hos honom». Men är inte »ord» någonting flyktigt, är de inte en för luftig grund att bygga en så stor sak på? Nej, ty »Hjälparen, den helige Ande, som Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära eder allt och påminna eder om allt vad jag har sagt eder», Joh.14:21-26. Här har framhållits en viktig sida i förhållandet mellan Anden och Ordet. Genom Ordet — det lästa och det förkunnade ordet — skall Anden »påminna» de troendes hjärtan om allt vad Jesus har sagt. I varje prekär situation, i all fara och allt mörker, skall Anden lysa och vägleda — och detta gör han genom att

»påminna» om Jesu ord. Anden har inget eget tal, han talar endast genom att levandegöra Jesu egna ord. På detta sätt förhålliga han Jesus. Andens läroverksamhet sker inte lösrückt från Jesu eget läroämbete, utan Anden använder de ord som Jesus har uttalat, ställer dem fram i rätt ögonblick, uppväcker dem på nytt och tillgärnar de skatter av sanning och rättfärdighet som finns i Ordet.

Predikan som »påminnelse» — det är Ordets förhållande till de troende hjärtan som har uppväckts till liv genom Ordet, och som nu inte kan leva utan att ständigt lyssna till detta ord. Predikan har inte någonting principiellt nytt att komma med utom försävt som evangelium i en betydelse alltid är nytt för människohjärtat. Likväl måste de alltid lyssna därtill. Hela deras liv i tron, deras gemenskap med Jesus, deras dagliga troserfarenhet — allt är knutet till Ordet. Därför är platsen i den hörande församlingen oundgänglig för en kristen.

Predikanten skall all så vara en härold, han skall »påminna», och han skall vittna. Allt detta tillhör predikan, och märk väl: tillhör varje predikan. Den uppdelning som vi har företagit här, är av rent förståndsmässig art — men det blir en väldig uppgift.

Luther säger: »En predikant skall inte bedja Fader vår och söka syndernas förlåtelse när han har predikat, om han är en rätt predikant. Han bör med Jeremia berömma sig och säga: Herre, du vet att det som har gått ut ur min mun, det är sant och välbehagligt för dig. Ja, han bör med Paulus och alla apostlarna säga förtröstansfullt: Så säger Herren! Och vidare: Jag har varit en Jesu Kristi profet och apostel i denna predikan.»

Ett sådant uttalande kan nog få vem som helst att reagera. Man frågar sig ovillkärigen: Kan man säga något sådant? Kan man vara så säker på sin sak? Mer än en gång har vi känt, och det ganska starkt, att vi har varit tvungna att be Gud om förlåtelse för våra predikningar. Vilken verklig predikant har inte känt hur tungt det kan vara att gå ned från talarstolen, medan han måste säga till sig själv: Du har hållit en dålig predikan. Den var inte bara slätstruken i formen, det kunde så vara. Men den var framförd utan det rätta livet och den rätta kraften, och det är värre. Och själva budskapet kom inte fram som det skulle — och det är det värsta.

Men därmed är vi inte färdiga med Luthers ord. En sak är att vi ofta kommer till korta. En annan sak är om vi känner hemligheten i att vara en »rätt predikant», och om vi gärna vill vara det. Och då kommer frågan: Varför går du upp på talarstolen? Du står där och säger: Så säger Herren — vem gav dig myndighet att tala så?

Och vidare: Hur vet du så säkert att vad du säger är Guds ord? För det är Guds ord som du skall tala från predikstolen. Predikantens privata åsikter om andliga frågor har icke något intresse, så att de kan räkna med en församlings uppmärksamhet söndag efter söndag.

Följande två frågor bör vi därför

överväga: Predikantens myndighet, hans fullmakt att tala Guds ord. Därnäst: Hans källa, sättet på vilket han får detta Guds ord. Med andra ord: Vem sände denne hörolid att proklamera Guds ord? Och: Var finner han detta Guds ord som han proklamerar?

3. Predikan som Guds ord.

Ingen predikant vill väl säga annat än att det är Guds ord, som han förkunnar från talarstolen. Men frågan är då: Varför och hur fick han detta ord, som skall vara ett Guds ord? På denna fråga har givits olika svar.

Frågan är inte utan vidare besvarad med en hänvisning till att predikanten läste upp ett stycke ur Bibeln innan han började sin predikan. Man kan nämligen ha vitt skilda tankar om varför han gjorde detta – och man kan använda sig av det upplästa skriftordet på många olika sätt.

En gammal vetenskap i den kristna kyrkan är att det djupast sett finns två källor till kunskap om religiösa frågor. Den ena är människans eget inre, hennes religiösa medvetande, hennes religiösa läggning – eller vad man nu vill kalla det. Den andra är den heliga Skriften.

Och nu är det, som redan nämnt, mycket möjligt att använda sig av Skriften i den religiösa förkunnelsen, medan förkunnelsen samtidigt i verkligheten öser ur en annan källa, som är den egentliga. Under tiden är detta förhållande lätt synbart, emedan predikanten rent ut står och polemiserar mot vad Skriftens ord säger. I andra fall kan förhållandet vara dolt och svårt att få syn på. Skenbart är det Skriften som talar. Men vid närmare betraktning uppenbarar sig något helt annat.

Ofta förekommer det att predikan – utan att direkt motsäga textens budskap – förkunnar något som i texten är en ren bisak. Eller predikan kan framhålla något som synes vara en »vandlig» uppfattning om skriftordet, men i verkligheten är den något helt annat än vad Ordet säger. Texten är t.ex. påskdagens evangelium om Jesu uppståndelse. Men predikan handlar om »livet» seger över »döden», predikanten utvecklar att vi går in i en ny tid, då anden skall spränga materialismens sten som ligger över trons grav. Eller texten handlar om Jesu dom på den stora dagen, Matt.25. Men predikan inskränker sig till att beröra – i och för sig vackert och gott – vår plikt att ha omsorg om alla som är i nöd. Och evighetsaspekten som skriftordet lägger fram för den som läser det, det stora antingen-eller mellan frälsning och förtappelse, det får lysa med sin frånvaro i predikan. Därför kan åhörarna i bästa fall gå hem med goda föresatser om att tänka mer på andras nöd än tidigare – och det är i och för sig utmärkt – men utan att ha ställts inför det stora allvar som heter den sista stora domen inför Guds ansikte.

Och särskilt märkligt är det att en predikant söndag efter söndag, år efter år, läser sina texter och predikar över dem utan att de stora avgörande grundsanningarna i Skriftens vittnes-

börd någon gång blir kraftigt betonade och poängterade. Predikningarna handlar om många ting, men Jesu ställföreträdande strafflidande, hans rättfärdighet som tillräknas oss genom tron, det rätta förhållandet mellan lag och evangelium, evangeliets förmåga att genom Guds Ande tända och uppehålla tron – allt detta får man höra litet eller otillräckligt om.

Vad är orsaken här till? Låt oss draga fram allt på detta skuldkonto som förorsakas av personlig otillräcklighet, som också en bibeltrogen förkunnare kan lida under – i många fall kvarstår dock att förkunnelsen endast skenbart öser ur Skriften. I verkligheten är det predikantens egen religiösa sans och hans egna religiösa meningar, som för ordet.

Men den fråga vi skulle överväga var: Vad vill det säga att predikanten talar Guds ord – varifrån får han detta Guds ord? Då vi redan från början har tagit som vår utgångspunkt att Skriften skall vara vår enda vägvisare, så låt oss fråga N.T. om vad det har att säga oss om förkunnelsen som Guds ord. Det är då särskilt ett uttryck i N.T. som kommer in i fråga, nämligen »undervisa». Jesus och apostlarna »undervisade» (lärde). Vad vill det säga?

Många misstycer att tala om undervisning i samband med förkunnelsen. Man tycker att ordet inte har någon andlig klang. Men det beror på att ordet har en annan valör i vanlig tankegång hos oss, än vad det har i Skriften. Man kan säga att våra tankar om vad undervisning är, är mer besläktade med grekernas föreställningar än med Skriftens.

Ordet »undervisning» har hos grekerna en intellektualistisk klang. En lärare, en som undervisar, har övat upp sina anlag så att han kan vara en förebild för andra, en vägledare för lärjungar. Det kan gälla rent praktiska färdigheter som att rida eller läsa, men även – och det tänker vi mest på i detta sammanhang – om rent andliga förmågor och färdigheter. En lärare är ju en som har tänkt igenom tingen, en tänkare och filosof som lär andra att tänka, i det att han leder dem in i sitt eget tankesystem.

I Skriften, både i G.T. och i N.T., är det helt annorlunda. Här avser ordet »undervisa» inte en del av människan, t.ex. hennes förmåga att läras upp i ett hantverk, eller hennes intellekt, hennes förmåga att förstå filosofi. Nej, här avser läran hela den mänskliga personligheten. »Visa mig, Herre, din väg», Ps.86:11. Därför använder G.T. ordet »undervisa» absolut: Josafat lärde (undervisade) folket, 2.Krön.17:9. Så kunde inte grekerna tala, de kände icke denne Gud, vilkens uppenbara vilja var hela människans inre och yttre liv, hennes hjärta och vilja, hennes allt.

Undervisningen är i Skriften inte någonting som endast har intresse för förståndet. Undervisningen engagerar inte bara tankeförmågan, utan först och främst viljan. »Undervisning» är inte bara något som man vet, den är något som man lever i – och lever av. Därför har stor vikt lagts på den *sunda* läran, 1.Tim.1:10.

Och vidare: Läran är i Skriften en tolkning av Guds vilja och rådslut, liksom detta är uppenbart genom profeter och apostlar. Josafat sände ut några goda män för att lära folket, och de tog med sig »Herrens lagbok», 2.Krön.17. Denna tolkade de, och detta är lära (undervisning). Är du en Israels lärare..., säger Jesus till Nikodemus. Meningen är inte: Du är en tänkare, en klok och duktig man, en filosof. Detta var stoikernas mening när de kallade sig lärare. Men en Israels lärare är något helt annat, det är en man som känner Guds uppenbarade ord i de profetiska skrifterna, och som kan lära folket Guds vilja utifrån dessa skrifter.

En lärare är i N.T. en som visar Guds väg utifrån Skriften. »Mästare, vi veta att du är sannfärdig och lär om Guds väg vad sant är», Matt.22:16. I så måtto var Jesus också lärare. Det vill säga: Han legitimerade sig själv och sitt budskap genom att visa till Skrifterna. »De gåringar som jag gör, de vittna om mig», Joh.5:36. Folket förundrade sig över hans lära, dvs. hans tolkning av Skrifterna. Han var inte »upplärd», han kunde inte legitimera sin skrifttolkning genom att hänvisa till vad rabbi den eller den hade sagt. Nej, han lärde med »myndighet» – det betyder egentligen efter grundtextens ord: med »fullmakt» direkt ifrån den Gud som hade sänt Sonen till världen.

Ännu ett exempel visar att Jesu lära är skrifttolkning. I Mark.8:31 läser vi att Jesus begynte »undervisa» (lära) lärjungarna om att han måste lida och dö. Vad det betyder framgår av parallellstället, Luk.18:31: »...allt skall fullbordas, som genom profeterna är skrivet om Människosonen».

Även lärjungarnas lära är egentligen skriftutläggning. Lärjungarna lärde (undervisade) och förkunnade evangelium om Jesus Kristus, Apg.5:42. Därmed menas: de utlade skrifterna så att de pekade hän på Jesus. Petrus' predikan på pingstdagen är ett tydligt exempel på detta.

Att lära är att tolka Skriften. I Apg.15:1 heter det att några män kom och »lärde»: »Om I icke låten omskära eder, såsom Moses har stadgat, så kunnen I icke bli frälsta». På detta sätt lärde de, dvs. på detta sätt utlade de Skriften. Paulus vände sig mot sådana män i Galaterbrevet. Han påvisar att de lärde fel, dvs. att de tolkade Skriften fel. Och så tolkade han själv Skriften på rätt sätt, dvs. han *lärde*.

Den kristna kyrkan känner både profeternas och apostlarnas ord som Guds ord. Och vi kan slå fast: »Lära» betyder tolkning och förkunnelse av det profetiska och apostoliska Kristus-vittnesbördet i den heliga Skrift – som Guds levande tilltal till människor. När vi skall lyssna till Guds ord, är vi för alltid hänvisade till profeternas och apostlarnas ord. När vi skall predika Guds ord, har vi ingenting annat att göra än att »saga efter det som profeter och apostlar har sagt förut». Naturligtvis sker detta inte bara i ett referatmässigt framförande av vad som står i Bibeln – predikan är också vittnesbörd. Här skall dock under-

strykas att beträffande innehållet, budskapet i vår förkunnelse, kan intet – absolut intet – komma i fråga utom vad vi har läst och lyssnat oss till i Skriftens profetiska och apostoliska Kristus-vittnesbörd. Våra religiösa meningar betyder intet, vi får endast sätta oss ned vid profeternas och apostlarnas fötter.

4. Skriftförkunnelse.

En kristen förkunnare är ingen filosof, utan en skriftlärare. Hans källa är inte förståndet eller den religiösa födelsen, utan uppenbarelsens Ord. Hans material är först i andra hand mänsklig erfarenhet och mänskligt förstånd – det profetiska och apostoliska vittnesbördet om Kristus är först och främst substansen i hans predikan. Han appellerar inte främst till åhörarnas intellekt, han åkallar den helige Ande. Han talar inte med visdomens övertalande ord, utan med Andens och kraftens överbevisning. En annan sak är att det också finns en kristen troserfarenhet att räkna med och vända sig till, och det får aldrig glömmas. Men förkunnelsens källa är till sist endast Guds Ord i den heliga Skrift.

Inför dessa sanningar blir svagheten i förkunnelsen i dag lätt synbar. Det är inte så ofta man får höra påtagliga villoläror och direkta förnekanden. Är allt som det skall vara då? Naturligtvis inte.

När förkunnelsens svaga sidor kommer på tal, tänker vi kanske först på vår personliga andeutrustning, och vi känner behov av att bekänna vår nöd för Gud och be honom ge oss mer av eld och glöd, mer av Andens fullhet och av nöd för den värld som inte känner honom i tron. Vi kunde också tänka på förkunnelsens svagheter, de dåligt disponerade och slätt framförda predikningarna. Många ville säga att predikans största fel i dag är dess otidsenliga språk och uttryckssätt: predikospråket är på väg att bli ganska oförståeligt för alla andra än de trofasta kyrkobesökarna. Om allt detta kunde vi nog behöva höra åtskilligt. Men förkunnelsens största svaghet i dag ligger dock icke här.

Predikans svagaste punkt är bristen på *biblisk substans*. Det finns annars tillräckligt med stoff i predikan, men detta material består så alltför ofta av tankevändningar och känslövågor. Förkunnelsens substans skulle inte vara hämtad från oss själva, utan från Skriftens Kristus-vittnesbörd.

Det finns ingen kristlig förkunnelse, som inte är skriftförkunnelse. Man vill tala till omvändelse, men hur skall man kunna göra det utan att lägga fram Skriftens lära om vårt fördärvade tillstånd, om syndens träbärande makt? Och hur kan man tro att en människa skall komma fram till omvändelse och tro, om hon inte får höra evangelium om Guds frälsningsverk i Kristus? Man vill tala till helgelse, men hur skall detta ske utan detta samma evangelium?

Det har nog funnits dem som har försökt förmå detta utan skriftläran. Men någonstans skall dock förkunnelsen hämta sitt material, och i samma

stund som Skriftens källa överges, kommer det mänskliga förnuftet och den mänskliga känslan att överta skriftlärans funktion. Och så blir predikan antingen föredrag, mänskliga tankar och meningar om andliga ting, eller den blir psykologisk teknik, predikanten påverkar åhörarna med en slags personlig magnetism – kanske till och med genom noggrant utstuderade psykologiska verkningsmedel.

Och detta har särskilt en ödesdiger följd: förkunnelsen blir väsentligen lagisk. Där förkunnelsens källa är förnuftet och känslan, där kan det ej heller bli annorlunda.

För vårt förnuft är evangeliet i grund främmande, nytt och otänkligt. Lagen ligger däremot i vårt kött och blod. Det naturliga religiösa tänkandet ligger helt och hållet på lagens plan, så är det i alla religioner, och så är det också i kristendomen, om inte Anden får levandegöra evangelii ord för hjärtat. Evangelium är »vad intet öga har sett och intet öra har hört, och vad ingen människas hjärta har kunnat tänka», 1.Kor.2:9. Vi får höra evangeliet, återupprepade gånger måste vi få höra det. Sent går det verkligen in i vårt medvetande att Gud benådar syndaren endast för Jesu skull, och sent låter den kristne sig föras till ro på denna klippegrund i anfäktelsens stormar.

Har då inte förkunnelsen Skriftens ord som sin källa, så kan den inte bli annat än lagisk. Emedan denna skriftmässiga substans så ofta fattas i förkunnelsen, har vi så mycket av nödgande och manande om övergivelse, koncentration, bön, arbetsuppgifter och åter arbetsuppgifter – och så litet av det evangeliska ordet som allena saliggör syndare.

5. Anden och Ordet.

När predikanten kan ha frimodighet att säga: Så säger Herren – då har detta sin orsak i att han känner den heliga Skrift som Guds uppenbarade Ord. Men här är det ännu ett par viktiga sanningar, som vi skall stanna inför.

Bengel säger i sin tolkning av 2.Tim.3:16: Skriften är inspirerad på gudomligt sätt, inte bara så att Gud inspirerade genom författarna när den blev skriven, utan också så att Gud inspirerar genom Skriften när den läses, och så att Skriften andas Gud. Därför är den så nyttig. Här är det sagt, att Guds Ande står i tredubbelt förhållande till Skriften. 1) Guds Ande inspirerade de heliga författarna när de skrev Bibelns böcker. 2) Guds ande påverkar oss genom Bibelns ord när vi läser och hör det, och 3) därigenom kastar Skriften ljus över Gud, så att vi lär känna honom.

1) Det första av dessa förhållanden skall vi inte behandla utförligt. Men det avgörande principiella förhållandet bör vi likväl stanna vid.

Det avgörande i vårt sammanhang är att Guds Ande genom att inspirera de bibliska vittnena har givit dem myndighet att tala till oss å Guds vägnar. Bibeln är från en sida sett en mänsklig bok. Dess författare har inte skrivit efter diktamen, de har använt

sina tankar och känt sig som historiker som har »grundligt efterforskat allt ända ifrån begynnelsen», Luk.1:3. Likväl är Bibeln Guds Ord, ty budskapet är ingivet av Gud.

De bibliska vittnena är därför Guds sändebud som har fått speciell fullmakt från honom – och icke religiösa genier som mer eller mindre förebildligt har upplevat och tänkt vad de meddelar. Sören Kierkegaard har tydligt visat oss den avgörande skillnaden här i sin skrift »Om skillnaden mellan ett geni och en apostel!».

Det förvirrande med många förkunnelse är, säger Kierkegaard, att »det Paradox-Religieuses Sphære avskaffes eller tilbageforklares i det Æsthetiske» och därmed »bliver en Apostel hverken mer eller mindre end et Genie, og saa god Nat Christendom. Aandlighet og Aand, Aabenbaring og Oprindelighed, Kaldelse af Gud og Genialitet, en Apostel og et Genie: alt dette kommer da til at løbe omtrent ud paa Et og det Samme».

Därför bör man göra klart för sig skillnaden mellan ett geni och en apostel. Ett geni är endast relativt skilt från andra människor, han kan vara »före sin tid», men tiden kommer omsider att inhämta honom. Ett geni kan vi därför värdera, man kan i beundran tänka att dessa djupa tankar, denna sköna form, måste vara tecken på att här är sanningen. Men så klart annorlunda än oss är inte geniet, och en dag kommer ett ännu större geni.

En apostel däremot är kvalitativt annorlunda än oss andra. Inte för att han är så mycket mer begåvad än oss, med hans andeutrustning kan det i den vägen förhålla sig mycket olika, och i intet fall är det hans begåvning som gör honom till apostel. Han är kallad och bemyndigad av Gud, därför är han apostel. Därför är det egentligen meningslöst att värdera aposteln estetiskt. En apostel lyssnar man inte till för att hans språk och uttrycksätt är så »andligt», utan för att han har »fullmakt» från Gud. En apostel värderar man inte estetiskt, antingen tror man honom, eller förkastar man honom. Estetiskt sett uttrycker sig t.ex. Platon vackrare och skönare än Paulus. »Men stackars Platon har ingen myndighet.» »När Kristus säger att »där är evigt liv», och när teol.kand. Pettersson säger »där är evigt liv», så säger båda två detsamma, det första uttalandet innehåller inte mer deduktion, utveckling, djupsinnighet, tankfullhet än det sista. Och dock är det en evig kvalitativ skillnad!» En vanlig människa – hur begåvad som helst, religiöst och intellektuellt – kan tala djupsinnigt om det eviga livet. Hennes uttalande kan jag värdera. Apostelns ord är rakt på sak. Han talar med myndighet från Gud.

I verkligheten har vi här funnit svaret på båda de frågor vi har ställt. Vi frågade: Varifrån får predikanten sitt budskap? Svaret var: Från Bibeln, endast från Bibeln. Vidare frågade vi: Varifrån får predikanten myndigheten som gör att han kan stå fram och säga: Så säger Herren? Svaret måste åter bli: Myndigheten ligger i Ordet, det

profetiska och apostoliska ordet i Skriften.

När nu någon frågar förkunnaren: Med vilken myndighet kan du påstå att det du säger är Guds ord, hur vet du att ditt budskap – inte t.ex. hinduismens eller antroposofiens – är det sanna Guds ord, då har förkunnaren endast ett att legitimera sig med: Bibeln. Han måste säga: Du får tro det eller förkasta det, men detta ord är Guds ord genom hans profeter och apostlar. Jag kan inte diskutera detta med dig, du har ingen åsikt, som kan inpassas i vad jag har att säga: här, i denna bok, står skrivet vad jag har att bära fram!

Förutsättningen för vad som har sagts här är att Skriftens budskap är klart. Detta har många velat förneka. Påvekyrkan hävdade att Skriften är en dunkel bok, som kräver den kyrkliga lärans (i sista hand påvens) auktoritativa tolkning. Och i verkligheten är det ungefär samma tankegång som föreligger överallt där man hävdar den kyrkliga lärans nödvändighet. För en sann förståelse. Ordet är oklart, därför måste ämbetet (kyrkan) tolka det – det är tankegången. Detta framhöll också Erasmus för Luther, men denne ville som bekant inte höra talas om något sådant. För Luther var det en huvudsak att Skriften var klar och tydlig, även om det nog finns vissa ställen som är dunkla »på grund av okända ord (glosor)». Den som kan läsa, kan också se att Skriften förkunnar om Kristus, att han kom till världen, dog för syndare och uppstod på den tredje dagen. De som säger att Skriften är en dunkel bok, kan liknas vid folk som säger att en brunn är gömd trots att den står mitt på torget: felet är endast att de själva befinner sig på annan plats.

Därför är vi bundna till Skriftens ord, inte till ämbetet. Skriftens klarhet består emellertid inte i att den är uppenbar för vårt förstånd. Tvärtom är dess Kristus-vittnesbörd ett slag i ansiktet på mänskligt förnuft och religiös känsla. En naturlig människa kan läsa Bibeln och klart se vad som står där. Men hon kan inte i sitt hjärta förstå att detta är livets ord, förrän Anden ger sitt vittnesbörd.

Detta har stor betydelse för förkunnelsen. Det säger oss att vi på det intimaste är bundna till Skriftens ord, dess ordalydande uttryck. Om Skriftens budskap utan vidare var självklart för förståndet, skulle vår naturliga och religiösa sans utan vidare vara tilltalad av budskapet, då skulle det vara annorlunda, då kunde vi fritt och tryggt kunna tänka och tala vidare, utöver skriftordet, ty då var förnuftet och den religiösa känslan säkra vägvisare. Men nu förhåller det sig inte så. I verkligheten vet vi inte någonting säkert om Gud utom vad han har sagt oss i Skriften. Därför måste vi noga hålla oss till dess ord. »Det är mycket farligt att tala om Guds saker annorlunda, eller med andra ord än de ord Gud själv använder.» »Den som kommer med nya ord, han inför också nya ting.» Kanske vi finner att detta är satt på sin spets, men det innehåller en betydelsefull

sanning: När det gäller budskapet från Gud är vi helt och hållet hänvisade till Skriftens ord. Man står i bästa fall på svag grund om man som stöd för en uppfattning inte kan anföra klara skriftord utan måste nöja sig med generella människotankar.

2) I kraft av inspirationens nåd har Skriftens ord en »yttre klarhet» som gör att vi inte behöver någon slags yttre instans för att förstå det. Men på grund av hjärtanas förmörkelse kan människorna inte fatta Ordet som Guds personliga tilltal förrän Guds Ande ger sin nåd. Luk.24 är ett tydligt exempel. Lärjungarna behövde få sina ögon öppnade av Jesus, så att de kunde förstå Skrifterna.

Varje bibelläsare har gjort samma erfarenhet. Ordet var torrt och ovidkommande, det angick inte mig. Men så blev det en dag annorlunda. Ordet blev levande, det blev budskap, det fick adress till mig. Detta är den helige Andes inre vittnesbörd.

Luther kan säga att evangelium i grund inte är »bok», utan »röst». »Evangeliet är en muntlig predikan och ett levande ord», »ett gott nytt budskap som utropas».

När Anden så gör Ordet levande, blir själen ställd inför den levande Gudens tal. Denna upplevelse är grundläggande för livet i Gud. Och nu är predikans uppgift intet annat än att medverka till att göra Ordet levande, så att vemhelst som lyssnar genom Andens vittnesbörd i Ordet kan möta den levande Gud.

Kyrkan är ett »munhus» (Bethfage), inte ett »pennhus!» Evangelium var först en levande röst, ett klingande budskap, som Gud lät sina första vittnen gå ut i världen med. Varhelst apostlarna lät detta goda budskap om Guds verk i Kristus ljuda, där var Anden verksam för att föra människor till tron. Apg.8:27-37; 10:44; 16:14. Sedan har Gud lätit sina vittnen skriva ned budskapet i den heliga Skrift. (Principiellt förhåller det sig likadant med G.T. och N.T.) Men detta skrivna ord har den säregenheten att det blir »röst» igen.

Predikantens uppgift är därför tredubbel. Han skall leva i den heliga Skrift, läsa den och tänka på dess ord och vara i den som i sitt rätta element. Han skall förkunna dess budskap för sina åhörare, och han skall i sin förkunnelse vara »profeternas och apostlarnas lärjunge», som säger efter vad de har sagt före». Och han skall slutligen leva i bönen, både när han läser och när han talar, i bön om att Guds Ande skall göra Ordet levande för honom och för dem han talar till. Den rätta predikan uppstår under bön.

3) Skriften är inte ett principiellt innehållslöst medium, som Anden talar genom för att »saga» oss just vad Skriftens ord säger. Det är bara så att vi förstår inte Skriftens ord i deras rätta sammanhang utan Andens vittnesbörd.

Och vad är skriftordets inre sammanhang? Svaret kan ges med ett ord: Jesus Kristus. »I rannsaken skrifterna, därför att I menen eder i dem hava evigt liv», säger Jesus till judarna. Vi förstår att han ger dem rätt så långt:

det är evigt liv i att rannsaka skrifterna. Det var bara en sak de inte förstod: Skrifterna »vittna om mig», Joh.5:39. Skrifternas centrum, budskapet genom dem alla, är han som vart kött, korsfäst och uppstånden, Guds Son, Jesus Kristus.

»Om någon talar, så vare hans tal i enlighet med Guds ord», 1.Pet.4:11. Stauffer bemärker träffande att enligt detta ord skall Gud vara förkunnelsens subjekt. När någon talar i församlingen, så skall han tala som Gud talar. Och hur talar Gud? Han talar om Sonen. I den hellenistiska religiositeten talar man gärna »om Gud». Men i N.T. finns ett sådant uttryck endast på ett ställe, nämligen i Joh.16:25, där Jesus säger att han skall förkunna »om Fadern». Annars talas i N.T. hela tiden »om Kristus».

Och detta är Andens gärning med Ordet. I det att han gör Gud levande för den som läser och hör Ordet, gör han Sonen levande. Anden skall förhållande mig, säger Jesus själv, Joh.16:14. Och Johannes säger: »detta är vittnesbördet: att Gud har givit oss evigt liv; och det livet är i hans Son», 1.Joh.5:11. Därför har ingen förstätt den heliga Skrift, om han inte har förstätt den som Guds vittnesbörd om Sonen. Och ingen har förkunnat det rätta profetiska och apostoliska skriftvittnesbördet, om han inte har förkunnat det som ett Kristus-vittnesbörd.

När vi i det föregående har sagt att predikanten måste leva i bön om att Guds Ande skall göra Ordet levande, så skall vi här söka finna vad som egentligen ligger i detta uttryck. Ordet blir levande när Kristus blir målad för våra ögon såsom korsfäst, Gal.3:1.

Detta är att predika: Från den öppna Bibeln måla Kristi bild för församlingen. Ty väl är förkunnelsens tema inte bara evangelium, även lagens ord skall förkunnas. Men intet predikat ord blir likväl Guds Ord, om det inte har inre sammanhang med det som Gud har vittnat om sin Son. Om någon talar, skall han tala som Gud.

Då kunde vi nog fråga med Paulus: »Vem är nu skicklig hårtill?» 2.Kor. 2:16. Och vi svarar: I sig själv är ingen skicklig därtill. Av oss själva kan vi inte hämta något Guds Ord. Men vi har Guds Ord i den heliga Skrift, och vi vågar i förtröstan peka på honom som stadfaster ordet genom följande tecken och under, Mark.16:20.

Predikans form

Vi är stoftets barn, därför har vi också danats så att allt som skall inverka på oss, måste komma till oss på vägar som motsvarar vår naturliga utrustning. Vi är också inställda i ett visst sammanhang, religiöst, etiskt, politiskt, kulturellt, socialt osv., och av detta påverkas vårt tänkesätt. Detta sammanhang skapar särskilda möjligheter eller svårigheter när det gäller att uppfatta evangeliet. Vidare är det så att allt som vi skall tillägna oss, kan vi motta endast styckevis. Därav följer, att mognadsgraden i en åhörarskara är mycket olika. »Jag hade ännu mycket att säga eder, men I kunnen icke nu bära det», sade Jesus till sina lärjungar.

Allt detta kräver hänsyn från förkunnarens sida. Och detta är ett alldeles berättigat krav. Liksom ingen läkare i världen behandlar alla patienter lika och ordinerar samma medicin åt alla, så kan inte heller den kristne förkunnaren bortse ifrån att åhörarna har rätt att utifrån sin särskilda situation kräva berättigad förstelse. Jesus sade att den gode tjänaren sätter fram rätt mat till rätt tid. En sådan Herrens tjänare skall förkunnaren vara.

1. Predikan och åhörarnas själsliv.

Trots alla nyheter inom den moderna psykologin tycks det som om den gamla tredelningen av det mänskliga själslivet alltför kan motiveras av både teoretiska och praktiska skäl. Det måste dock erkännas att i dag, mer än förut, är man klar över att själslivets tre områden: tanke, vilja och känsla, aldrig förekommer isolerade. Varje själslig handling innehåller nämligen ett teoretiskt, ett känslomässigt och ett viljemässigt inslag. Allt som påverkar oss sätter därför i gång ett förlopp, där alla dessa tre områden är aktivt verksamma. Vi reagerar aldrig uteslutande känslomässigt, aldrig uteslutande viljemässigt och aldrig enbart kunskapsmässigt. Å andra sidan är det likväl också klart att ett uteslutande teoretiskt resonemang inte ger oss samma rika möjligheter att reagera vilje- eller känslomässigt.

Fördens skull måste var och en som vill påverka människan, ta hänsyn till henne som totalitet och ge stoff åt både tanke, vilja och känsla. Det samma gäller också predikan. En enda blick i predikans historia kan lätt övertyga oss om att denna insikt går som en röd tråd genom alla tiders förkunne. Låt oss t.ex. tänka på de gammaltestamentliga profeternas förkunne. Där finns lugna och resonrande avsnitt, genom vilka kunskapen vidgas och insikten fördjupas. Där ges stycken, laddade av en våldsamt känslans glöd, avsedda att frambesvärja känslostormar. Där möter oss kraftiga appeller till viljan. Liknande är förhållandet med Johannes döparens och Jesu egen förkunne. »I huggormars avföda, vem har ingivit eder att undfly den tillstundande vrededomen?» Vem förmimmer inte den våldsamma känsloladdningen i detta utrop. Eller tänk på Jesu uppmaning i berättelsen om den barmhärtige samariten: »Gå även du och gör sammalunda!» En klar uppmaning till viljemässigt handlande.

Genom hela predikans historia kan man finna samma sak bekräftad. Predikan har skapat syndasorg och frälsningsglädje. Den har givit kunskap om Guds frälsningsrådslut och satt mål för människoviljan. Och alltjämt måste predikan äga denna allsidighet. Om den ensidigt riktar sig till förståndet, skapas svårigheter och risker. Eftersom den inte ger arbetsmaterial åt vilja och känsla, så hämtar dessa sitt innehåll annorstädes ifrån. Och så blir inte kristendomen »salighet i känslan och helighet i viljan». Samma risker föreligger om andra själsförmögenheter bearbetas ensidigt. En överdriven betoning av känslosidan skapar också

den en kristen karikatyr. Man kan få fram en typ, som känslomässigt trivs på kristendomens allra högsta höjder men etiskt befinner sig i ett sannskyldigt trask. I Bibeln är salighet och helighet oskiljaktigt förenade.

Så har vi också den moderna, hurtfriska, kraftigt viljebetonade predikan, som menar att kristendomens hela hemlighet ligger i människans: Jag vill. Man glömmer fullkomligt att kristendomens etik ligger långt över den mänskliga förmågans gräns. Här hjälper det inte ens att »taga Gud till hjälp». Efter krampartade s.k. radikala försök brukar det sluta med kompromissen: Jag gör så gott jag kan. Kristendomen erövrar viljan via förstånd och känsla. Det som förståndet har insett, och känslan bejakat, det blir viljemässig handling. Oftast är det känslosidan i det kristna livet, som misskrediteras. Man kan förklara denna allmänna misstro, men försvaras kan den inte.

Till själva evangeliets väsen hör att det tar hela människan i anspråk. Förståndet får ljus, känslan får salighet och viljan får helighet, när evangelium rätt förkunnas och rätt mottas. När förkunnaren alltså ålägger sig den hänsyn till åhörarna, som betingas av det mänskliga själslivets beskaffenhet, leds han inte in i någon främmande och skev inställning till evangelium.

2. Olika andlig mognad.

I gudstjänsten möter vi människor, vilkas andliga mognad växlar oerhört. Bland åhörarna finns sådana som är andligen likgiltiga, och människor som bär en brinnande längtan efter syndfri fullkomlighet. Svagt och starkt trosliv representeras här. Här finns unga människor med ungdomsårens speciella frestelser, och gamla som bittert känner sin vanmakt och oförmåga. Här finns människor på väg mot fall och människor som har fullbordat fallet.

Predikan måste på något sätt ta hänsyn till dessa olikheter. Allsidigt och uttömmande kan de olika andliga mognadsgraderna inte behandlas. Detta tillkommer den enskilda själavården. Men en tendens att belysa olika själslägen och skiftande utvecklingsstadier måste prägla all förkunne. Ett slags andlig grovsällning till predikans hjälp har vi i den kända uppdelningen av åhörarna i andligen sovande, väckta och omvända. Denna indelning kan sägas vara fullständig. Det innebär att varje människa hör hemma i någon av de tre grupperna. Det må vara att en dylik indelning inte är omtyckt och att den till och med kan avisas som icke evangelisk. Den innehåller dock ett alldeles avgörande sanningsmoment, även om den blott är en grovsällning. Varje förkunnare må sträva efter att fördjupa sin förstelse för det andliga livets olika utvecklingsstadier för att på så sätt kunna möta åhörarna på deras eget plan. Här föreligger en uppgift, som inte får försummas.

Å andra sidan får man av olikheterna inte förledas till att glömma det allmängiltiga. Det ges allmänkristna behov, som i förkunne måste mötas och mättas. Det är denna insikt, som ligger bakom bruket av den

s.k. femfaldiga tillämpningen. Varje predikan skall enligt denna innehålla följande fem nödvändiga beståndsdelar: lära, vederläggning, fostran, bestraffning och tröst, jfr Rom.15:4; 2.Tim.3:16 ff.

3. Predikans utarbetande.

När förkunnaren vet vilken text han skall predika över och har satt sig in i textens innehåll, kommer frågan: Hur kan detta sanningsinnehåll bäst göras tillgängligt för åhörarna? Man kan också tänka sig en annan frågeställning: Är det något i denna text, mer eller mindre centralt, eller till och med periferiskt, som har något väsentligt att säga just i föreliggande situation i församlingen. Svaret på dessa frågor hjälper oss att förstå principerna i två av de vanligaste predikometoderna: textuell predikan och tematisk predikan. Den textuella metoden har gått under olika benämningar, ibland har den kallats den analytiska metoden. Ofta har textuell predikan gått under namnet homilia.

Vad är då skillnaden mellan dessa två metoder? I textuell predikan är texten det huvudsakliga, och predikans uppgift är att utreda texttankarna. Genom den tematiska metoden är temat huvudsaken, och predikans uppgift är att utreda temat. Här kan texten utnyttjas mer eller mindre, allt efter som temat ger anledning. Vid den textuella metoden dominerar alltså texten, vid den tematiska temat. Nu kan man väl tänka sig ett mellanting mellan dessa båda. Om en förkunnare nog utnyttjar textmaterialet och samtidigt inordnar det under ett tema, då har han använt båda metoderna samtidigt. Han har predikat textuellt, emedan han har utnyttjat texten, han har predikat tematiskt, därför att han har uppställt och utvecklat ett tema. Man brukar kalla en sådan predikan för »konst-homilia».

När predikan står inför uppgiften att ge evangeliets innersta väsen till meddelande av andligt liv, blir den framför allt textutläggning, eftersom Bibeln är en källa utan motstycke till andligt liv. Står predikan åter inför uppgiften att ge läromässigt besked om kristendomens art, om de olika läropunkternas sammanhang, om kristendomens förhållande till andra åskådningar osv., blir predikan tematisk.

De två metoderna synes ha avlöst varandra och ha haft sina storhetstider. Nu är det klart, att både den textuella och den tematiska metoden också kan kombineras. De behov som ligger bakom dem och likasom framtingar dem kan föreligga (och man kan till och med säga: bör föreligga) samtidigt. Samma förkunnare kan i olika sammanhang betjäna av dem båda. Därtill är det sannolikt också en fråga om personlig läggning hos förkunnaren beträffande val av predikometod.

Beträffande bedömning av de två metodernas värde, bör man betänka deras olika användbarhet. Med den tematiska metoden föreligger ständigt möjligheterna till en allsidig, uttömmande framställning av ett ämne, medan den textuella metoden får nöja sig med de ansatser som texten ger.

4. Predikans uppbyggnad.

I vilken ordning skall en predikan förlöpa? Det hör till predikans väsen, att den är ett gudsord, förmedlat av förkunnaren i en given situation. Nu kan naturligtvis situationen snabbt förändras, och de givna förutsättningarna kan växla. Därför får predikan inte instängas inom alltför trånga formgränser. Ibland har detta försumrats, och predikan har stått under mycket stränga formella krav. Mest typiskt framträdde detta under 1600-talet. Till en rätt predikan hörde då skriftläsning, åkallan, indelning, angivande av ämnet och ämnets delar, utförande, vederläggning (angrepp mot falska läror) och avslutning. Naturligtvis måste det ha varit tröttsamt både för predikant och församling att söndag efter söndag veta att denna ordning skulle genomgå. I stort sett har man numera övergivit detta schema.

Man har sedermera ofta nöjt sig med att kräva, att en predikan skall innehålla inledning, avhandling och avslutning. Inte ens detta krav upprätthålls allmänt. Ibland anses avhandlingen ge en sådan avrundning åt hela framställningen, att både inledning och avslutning är överflödiga. Det kan komma dagar, då det som vi nu menar är konstitutivt för ordningen i predikan, anses föråldrat. Men själva ordningskravet är oeftervärligt. Man kan diskutera hur ordningskravet bäst kommer till praktiskt uttryck, men man kan aldrig ifrågasätta ordningskravet självt. Den kristna församlingen och åhörarna överhuvudtaget har rätt att kräva, att livets ord bjuds i en form som gör det lättfattligt och överskådligt. Och det tankearbete som det kostar en förkunnare att ordna stoffet, måste han ovillkorligen underkasta sig. Detta tillhör ämbetets mest elementära fordringar.

5. Tema.

När vi i detta sammanhang använder ordet tema, så ger vi det en vidare innebörd än när vi talar om tema i samband med tematisk predikan. Där betyder ordet tema: ämne för en tematisk predikan. Här betyder tema helt enkelt ämne överhuvudtaget. Man skulle kunna kalla det överskrift.

I temat ligger kravet på predikans enhet uttryckt. Temat skall innehålla hela predikan liksom i ett nötskal. För att ett tema skall kunna formuleras, måste alltså förkunnaren veta så mycket om textinnehållet och om vad han i anledning därav vill säga, att han i ett hårt sammanträngt uttryck kan spetsa till hela sin predikan. Detta utgör kanske rent formellt förkunnarens mödosammaste uppgift. Det gäller här att komma underfund med textens huvudtanke och att vidare iakttaga hur denna huvudtanke återspeglas i textens detaljer. Men hur skall man då kunna upptäcka huvudtanken?

En text påminner ofta om ett träd med ett rikt utvecklade system av grenar. Först tjocka grenar, som går ut omedelbart från stammen, och sedan ett allt finare grenverk. De finaste grenarna är i sin tur dolda av löv. Betraktar man nu trädet, företer det

en blick av prokig mångfald. Men under lövverket upptäcker man grenarnas yttersta utlöpare. Följer man dessa ser man att de sammanförs till större och färre enheter. Snart förenas de i stammen. Och stammen uppbär det hela. Så finns det också ofta i en text en huvudtanke, som bär upp hela textinnehållet.

Så får en förkunnare söka sig fram, till dess han får visshet om att han påträffat textens huvudtanke. Ett av tecknen på att han kommit rätt är att textinnehållet utan större motstånd låter inordna sig under temat. För att bruka ännu en bild: Förkunnaren känner som om han funnit ett vattendrag och låter sig föras i strömmens riktning. Får han däremot en oriktig uppslagsända och gör bisak till huvudsak, har han hela tiden känslan av att han mödosamt arbetar sig upp mot strömriktningen. Han får arbeta, bryta och bända med materialet och rent av liksom lägga det på sträckbänk, men det motstår likväl alla ansträngningar och vägrar att ge med sig och visa en öppen väg.

Mången förkunnare låter nöja sig med att ge en hel del texttänkar utan att forska efter deras inre sammanhang. Det blir en mosaikartad predikan. Uppmärksamma och andligen klarsynta åhörare har en känsla av att de möter något alldeles ofullgånget.

När man har funnit den enhet som temat uttrycker, kan man diskutera om det är lämpligt att förkunnaren alltid meddelar temat för sin predikan. Förmödligen är det så att om förkunnaren har funnit textens huvudtanke, så kommer åhörarna att förstå detta, vare sig han uttryckligen meddelar den eller låter dem själva sluta sig till den. Men saken har en praktisk sida. Ibland kan det vara värdefullt att åhörarna från första stund får en bestämd föreställning om vart predikan kommer att leda. Ibland kan det åter vara så att temat förräder så mycket av predikan, att intresset för den därigenom slappas. Generella regler kan i detta fall inte ges. Men vare sig man meddelar sitt tema eller inte, måste det i varje fall ha en kort och koncis utformning.

Det predikostoff, som samlas under temat, måste hela tiden bevara och uppvisa sitt sammanhang med temat. Det är ett första krav. Men detta stoff måste även indelas i mindre avsnitt. Det är här fråga om grunderna för denna indelning. I detta avseende föreligger en grundväsentlig olikhet i fråga om tematisk och textuell predikan. I den textuella predikan ligger grunden till indelningen i texten själv. I den mån texten själv har klart och tydligt från varandra skilda avsnitt, kommer detta också till uttryck i predikan. I den tematiska predikan ligger indelningsgrunden i temat. Indelningen kan genomföras på olika sätt. Enligt den s.k. syntaktiska metoden upptas de grammatiska beståndsdelarna av temat till behandling.

Man kan också följa den s.k. topiska metoden. Det innebär att man på det spörsmål som temat uppställer, lägger fritt valda synpunkter. Det är

tämligen klart, att den tematiska metoden lätt förleder till godtycke.

En väl genomförd indelning av predikostoffet är en värdefull hjälp för åhöraren att tillgodogöra sig predikan. Han ser hur det ene efter det andra framträder för honom i god ordning. En god indelning hjälper honom att fasthålla de tidigare sagda, under det att predikan fortskrider. Så ger honom predikan ett helhetsintryck.

Sättet att markera de olika avdelningarna växlar hos olika förkunnare. Många är noggranna med att ange när en ny avdelning kommer och även dess innehåll. Andra accentuerar övergångarna mindre påtagligt. Men är indelningen ordentligt genomförd, får åhörarna likväl med sig sanningsinnehållet i god ordning.

Det allra enklaste sättet att utan alla konstgrepp indela predikostoffet uppvisar den gamla metoden att först utlägga texten och sedan tillämpa den på åhörarna. Utläggning (explicatio) och tillämpning (applicatio) var där de två stående huvuddelarna. Därvid kunde man antingen utlägga texten vers för vers eller också utlägga hela det förelagda avsnittet och sedan tillämpa det. Denna metod har tyvärr kommit i bakgrunden.

6. Inledning och avslutning.

Inledningens uppgift är att gripa åhörarnas intresse och leda det till predikans ämne. Tidigare, när den gamla schematismen behärskade predikokonsten, fastställdes man ofta inledningens uppgift på annat sätt. Då menade man att inledningens uppgift växlade med predikometoderna. Vid den textuella predikan hade inledningen uppgiften att förklara sambandet mellan texten och den huvudtanke, kring vilken förkunnaren ämnade samla texten. Användes den tematiska metoden, skulle inledningen förklara sambandet mellan text och tema. Givetvis ligger det alltför något berättigat i dessa synpunkter, och i många fall gäller de i full utsträckning ännu i dag. Men det är som om man numera inte orkar med att förutsätta samma intresse för förkunnelsen. Därför har inledningens uppgift förskjutits till detta att gripa åhörarnas intresse. Därmed har också en glidning ägt rum från det formellt-tekniska planet till det psykologiska. Detta sammanhänger med att predikan i våra dagar kämpar en hård kamp för att vinna och behålla åhörarna.

Vad skall inledningen bestå av och varifrån skall den hämtas? Vissa förkunnare låter gärna inledningen bestå av en redogörelse för sammanhanget, ur vilken texten är hämtad. Detta är en god metod, om än inte särskilt intresseväckande. Kyrkans män anknuter i inledningen ofta till söndagens plats i kyrkoåret. En del förkunnare anknuter till något tidigare avsnitt i gudstjänsten, till en sång eller annat. I en ämnespredikan går det ju an att inledningsvis redogöra för den vanliga uppfattningen av det ämne, som det gäller. Alltifrån medeltiden har det förekommit, att man använt anekdoten och paradoxen som inledning. Båda dessa vägar är emellertid

riskabla och måste beträdas med stor försiktighet.

Alla homileter tillråder yttersta omsorg med inledningen. Röstens bör vara tydlig men relativt lågmäld. Ett övermått av patos passar aldrig i inledningen. Inledningen skall leda till avhandlingen och skapa intresse för den, men den får ej föregripa avhandlingen. Den skall vidare leda till hela ämnet och inte blott till en del därav. Den skall vara kort. Sedan gammalt har man brukat säga, att inledningen får utgöra mellan en åttondedel och en femtedel av hela predikan.

Också avslutningen bör i förväg utarbetas omsorgsfullt. Det är ytterst pinsamt både för förkunnare och församling, när det blir uppenbart att förkunnaren är på jakt efter en lämplig avslutning men inte finner någon. Då påminner hans situation om en flygare, som vill landa men inte kan det, eftersom antingen flygplanet landningsställ är förstörd eller landningsplatsen upptagen. Liksom inledningen är också avslutningen en mycket känslig del av predikan. Avslutningen ger liksom en sista avrundning åt den föregående framställningen och ligger överst bland intrycken hos åhöraren. Den kan lyfta en god predikan till ett ännu högre plan, och den kan äventyra hela den föregående framställningen. Allt detta manar till stor omsorg om denna del av predikan.

Varav kan avslutningen bestå? Ett sätt att avsluta en predikan är att rekapitulera predikans delar och sammanfatta innehållet. Predikan kan också avslutas med en förmaning, som ligger i linje med predikan. Förkunnaren bör dock taga sig i akt för må-satsernas mångfald.

Måste avslutningen alltid vara tröstande och lugnande? Får den utgöras av varningar och hotelser? Många homileter varnar för alltför starka allvarsord i avslutningen. Och det skall föreligga starka skäl för att en förkunnare skall ge avslutningen en våldsamhet, som inte tidigare förefunnits i predikan.

Och allra sist: Avslutningen skall vara kort.

7. Predikans framförande.

En predikan måste ju förstas av åhörarna. I annat fall har den förfelat sin uppgift. Därför har också förkunnaren i alla tider bemödat sig om enkelhet. Nu finns det där en enkelhetens övre gräns, som kan kallas för kultiverat talspråk, och en enkelhetens undre gräns, som försvinner någonstans nedåt det vulgära. På den övre halvan av denna gradering bör predikospråket hålla till.

Här möter man särskilda svårigheter för den kristna förkunnelsen. Dessa beror till stor del på följande omständigheter:

1. De fakta, som kristendomen bygger på och som predikan förkunnar, har en mycket lång historia. De sträcker sig årtusenden tillbaka i tiden, och tolkningen av dessa fakta är verkställd med ord som väl uppfattades av samtiden. Men för oss är dessa ord som tolkar fakta inte alltid

omedelbart upplysande. Knappast någon åhörare förstår i dag utan vidare ord som »rättfärdiggörelse» och »förlösning». Till det sista ordet saknar vi t.o.m. den aktuella bakgrunden.

2. Den väldiga skillnaden mellan Guds värld och vår. Guds värld är helighetens och härlighetens. Vår värld är ohelighetens och gudlöshetens. Skall nu Guds värld skildras med ord, som alltför påtagligt är präglade av denna värld, föreligger risken för profanering av det andliga innehållet. Detta är en av anledningarna till att predikospråket endast med stor tvekan nalkas de alltför vardagliga uttrycksätten. Orden kan dra en slöja över det andliga innehållet i stället för att låta det skimra igenom. I detta läge har förkunnaren ofta valt att hålla sig till det »som gammalt och fornt varit haver». Det religiösa språkbruket är i hög grad konservativt.

3. Den tilltagande sekulariseringen inom den västerländska kulturen har bidragit till att göra Bibeln och dess värld alltmer okända. Det som en förkunnare tidigare kunde räkna med som alldeles självklart, förstått och uppfattat, har skjutits långt bort i en mycket dunkel bakgrund. Dessutom har det ofta fått ett drag av löje över sig. Det skämtas friskt i våra dagar med det kristna språket. I detta läge har man nu krävt att det gamla predikospråket, »Kanaans tungomål», skall ersättas av ett mera folkligt och lättförstått språk, som i alla avseenden ligger i linje med vår tids religiösa och etiska medvetande. Försök har också gjorts att ersätta de evangeliska termerna med nya och moderna. Risken är den att det nya ordet inte översätter det gamla utan pressar in ett nytt innehåll. Det är inte bara det gamla ordet, som försvinner, utan också den gamla verkligheten. I varje fall är stor försiktighet av nöden. En väg att rekommendera är i stället att ägna större tid åt en grundlig analys av de bibliska begreppen. Mycket av det oförståeliga som vilar över vissa bibliska begrepp kommer då att försvinna, och de gamla verkligheterna träder oss till mötes på ett nytt sätt. Så kan predikospråket bli mer lättförstått, mer folkligt utan att fördens skull förlora något av sin äkta kristna halt.

Risken för profanering är nog inte så stor som den ibland kan synas. Det äkta kristna innehållet har en såregen förmåga att också »frälsa» orden och göra dem till smidiga tjänare åt det glada budskapet. Folkväckelsens o-lärda vittnen hade ofta en gudagiven gåva att med folkets egna ord måla evangeliets frälsningsfakta. Naturligtvis måste det erkännas att beklagliga missgrepp har gjorts och alltför görs, när det gäller att vårda sig om predikospråkets helgd. Det finns grovkornigheter, som är så pass »folkliga» att folket självt kraftigt reagerar mot dem. Med dylika avarter bör man inte

visa något förbarmande. Alltid är det en uppgift för förkunnaren att kläda det heligaste av allt i vanliga människo-ord. Evangelium vill erövra också varje tids språkliga uttrycksmedel. Men det måste ske med smak och omdöme.

Mot sekulariseringen rekommenderas undervisande predikan. En tröst för en förkunnare må det vara att den moderna människan förmodligen inte är lika sekulariserad i sitt hjärta som i sitt huvud. I hjärtat är hon alltid sårbar för det äkta kristna budskapet.

8. Åskådlig predikan.

Predikan skall förmedla inre, andliga verkligheter. Ordens ursprungliga uppgift var att skildra den yttre verkligheten. Uppgiften för predikan kan alltså ställas så: Det gäller att göra andliga verkligheter fattbara med ord, som i vanliga fall har uppgiften att skildra materiella verkligheter.

Vårt vanliga språk har från urminnes tider befunnit sig på marsch inåt. Ordet »fatta» har säkerligen ursprungligen betytt att fatta något med handen, att gripa något. Nu betyder det också att fatta något med förståndet. Ett ord, som avmålade ett yttre skeende, kan fördjupas till att skildra också en inre, själslig process. Men alltför rör sig den största delen av vårt ordförråd på det materiella livets plan. När därför den andliga världen skall åskådliggöras, ställer detta stora krav på förkunnaren. Det gäller att förklara den andliga världen med ord från den materiella. Här anmäler sig bilden, liknelsen som ett tjänligt medel.

I Nya Testamentet har vi ett mycket representativt liknelsematerial. Och liknelsens uppgift är lätt att förstå. Att i vanlig mening förklara, hur andligt liv uppstår, utvecklas och fullkomnas, är inte lätt. Men Jesus talade om det under bilden av vetekornet som faller i jorden, växer, bildar strå, ax och så småningom blir fullbildat vete. Sin död framställer han under liknelsen av sådeskornet som faller i jorden och dör men lever upp på nytt i det nya beståndet. Det mångfaldigas alltså genom döden. Att med vanliga ord förklara, hur viktigt det var för den som ville följa honom att lämna det gamla bakom sig och skåda framåt, hade inte varit så lätt. Men Jesus säger, att den som vill följa honom, skall förhålla sig som plöjaren som inte ser sig tillbaka utan stadigt riktar blicken framåt. Så ger han dessa djupa sanningar åskådligt.

9. Predikantens framträdande.

Den förkunnare, som av Skaparen har fått ett gott talorgan, har anledning till stor tacksamhet. Den som inte har lika god röst, bör göra det bästa möjliga av sina förutsättningar. Övningar, ledda och övervakade av någon talpedagog, åstadkommer i regel goda resultat.

Talet skall vara så högt, att det tydligt uppfattas, men inte så högljutt, att det övergår till skrik. Alla åhörare, även de som hör dåligt, måste kunna höra förkunnaren. Det som är avgörande för uppfattandet av talet, är inte enbart röststyrkan utan i hög grad även artikulationen. Den talare som låter talet övergå till skrik, löper dubbel risk. Dels riskerar han att förlora sina åhörare, eftersom skrik är en verklig plåga för dem som lyssnar, dels riskerar han sin röst. Tala alltså tydligt och högt, men inte högljutt.

Tala långsamt, men inte släpigt. En stående anmärkning mot framför allt unga talare är att de talar för fort. De förmigen översköjler åhörarna med en flod av ord. I denna flod försvinner de enskilda orden med ett och annat undantag. Av dessa få uppfattade ord får åhöraren försöka sluta sig till sammanhanget. Även om han är intresserad blir resultatet dåligt. Om han är mindre intresserad, upphör han snart att lyssna. Den som lyssnar är sämre ställd än den som läser. Den som läser kan gå tillbaka i sammanhanget, om han inte uppfattar första gången. Den som lyssnar har inte denna möjlighet. Tala alltså långsamt och tänk på åhörarens situation.

Tala innerligt, men inte sentimentalt. Förkunnaren lever ju med i sitt budskap. Han framför det inte helt operosonligt. Detta medvetande bör präglade också det tekniska framförandet. Vår röst har ju förmåga att tolka både glädje och sorg, skärpa och mildhet, allvar och hoppfullhet. Detta skall komma till uttryck i förkunnen. Därifrån är emellertid steget långt till den tårdröpande sentimentalitet, som ofta har gjort predikostolen illa beryktad. En förkunnare har rätt att ibland gripas till tårar, men denna gripenhet får inte bli manér.

En huvudregel ifråga om hållningen och framträdandet är: naturlighet och värdighet. Samma sak gäller mimiken. Det vållar oss i vanliga fall inga besvär att se glada ut när vi är glada, och att se allvarsamma ut när det gäller allvarsamma saker. Så skall också hos förkunnaren ansiktet bära fram sitt vittnesbörd i god samstämmighet med budskapet. Särskilt bör understrykas vikten av att förkunnarens blick vilar på åhörarna. På åhörarna och inte blott på några få. Gesterna får inte vara några lösa reflexrörelser. Detta är kanske det område, där en förkunnare lättast blir stereotyp. En gyllene regel skulle man vilja formulera här: Bort med det meningslösa och osköna!

Låt dig så gripas av ditt ämne att det tar dig helt i besittning. Då kommer också ditt framträdande att påverkas därav.

Lutherord om predikan

En god predikants egenskaper och dygder.

För det första skall han känna läran, som han skall förkunna.

För det andra skall han ha ett gott huvud.

För det tredje skall han vara värtalig.

För det fjärde skall han ha en god stämma.

För det femte skall han ha ett gott minne.

För det sjätte skall han veta att hålla upp.

För det sjunde skall han vara viss på sin sak och flitig.

För det åttonde skall han våga liv och själ, gods och ära på det han predikar.

För det nionde skall han låta var man håna och bespotta sig.

Predikanten skall hålla sig till texten.

Den som väl förstår en sak och känner den, han kan också lätt tala därom.

I mina predikningar beflitar jag mig om att ta för mig ett bibelställe och hålla fast därvid. Detta framställer och utlägger jag sålunda för folket, att de kan säga: Det predikade han om. Det är en narraktig predikant, som tror att han kan säga allt som faller honom in. En sådan påminner om pigorna som går till torget: så ofta en annan piga möter dem, har de litet prat med henne. Men en predikant skall hålla sig till sitt ämne och framställa det så att man väl kan förstå det.

Kristna predikningar skall vara en-faldiga.

Låt alla dina predikningar vara så enfaldiga som möjligt, och se icke på furstarna, utan på de enfaldiga, ovisa och grova och okunniga människorna, ty furstarna är gjorda av samma ämne. Om jag i mina predikningar skulle tänka på Philippus Melancthon och andra doktorer, så uträttade jag icke något gott; utan jag predikar på det allra enfaldigaste för de äldre, och det behagar alla.

Den grekiska och hebreiska som jag kan, glömmar jag tills vi lärde kommer tillsammans; då blir vi ofta så höglärda, att Gud själv förundrar sig däröver.

Skam och förbannelse förtjänar alla predikanter, som i kyrkorna far efter höga, svåra och lärda ting, som drar sådant fram för folket och predikar därom. De söker sin egen ära och sitt eget beröm, och vill predika en eller två äregiriga till behag.

Närhelst jag predikar, nedlåter jag mig till den lägste, ser inte på de kanske fyrtio doktorerna och magistrarna, som kan vara närvarande, utan på skaran av unga människor, barn och tjänare, som i hundratals och tusentals är i kyrkan. För dem predikar jag, efter dem inrättar jag mig. De behöver det. Vill de andra inte höra mig, så står dörren öppen för dem. Beflita dig därför, min käre Bernhard, så att du predikar och lär enfaldigt, tydligt, rent och klart.